

DERECELENDİRMEDE REKABET SORUNU

Küreselleşme ile birlikte finansal piyasalarda çeşitlilik ve karmaşıklık oldukça arttı. Sermaye hareketleri yoğunlaştı ve globalleşti. Yatırımcılar ve borç verenler objektif standartlarda ölçülebilen riskleri öğrenme talebini yarattılar. Borçlanma yapan şirket, kurum ve devletlerin borçlarını geri ödeme risklerinin ölçülmesi gereği doğdu. Böylece profesyonel kadrolardan oluşan derecelendirme kuruluşları kurulmaya başlandı. Gelişmiş ülkelerde sermaye piyasalarında derecelendirme kuruluşları önemli bir konuma sahiptirler. Gelişmekte olan ülkelerde ise özel sektör tahvillerinin ihracı görece az olduğundan derecelendirme kuruluşları yeni yeni kurulmaya başlandı.

Ülkemizde ise derecelendirme kuruluşlarının faaliyeti, gözetim ve denetimine ilişkin düzenlemeler Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından yapılıyor. Uluslararası derecelendirme kuruluşlarının da ülkemizde faaliyette bulunabilmesi için S.P.K tarafından onaylanmaları gerekiyor.

Küresel derecelendirme piyasası (gerek ülkeler, gerekse kurumlar ve şirketler bazında) Moody's, S&P ve FITCH tarafından yüzde 95 oranında kontrol ediliyor. FITCH hariç diğer iki kuruluşun piyasadaki payı yüzde 80. Bu üç büyük uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Türkiye'yi 1992'den beri derecelendiriyor. Bu kurumlara gücü veren ise Amerika Borsa Komisyonu (SEC). Bu şirketler ülkelere not verdiği gibi şirket ve kurumları da değerlendiriyor.

Sermaye Piyasası Kurulu, yerel derecelendirme kuruluşlarının da bu hizmeti verebilmeleri için 2003 yılında bir düzenleme yapmıştır. 2005 yılından itibaren yetkilendirilmiş ve halen aktif olan 4 kuruluşun tamamı yerli (SAHA, TÜRKTRADE, KOBİRATE, DRC) ve yüzde 15'i Japonlara ait olan JCR olmak üzere beş kuruluş derecelendirme faaliyetinde bulunmaktadır. JCR'in yüzde 15'lik hissesinin dışındaki paylar geçen yıl kamu kurumları ve bankalar tarafından satın alınmıştır.

B.D.D.K 500 milyon TL üzerinde kredi kullanan şirketlerin yetkilendirilmiş derece kuruluşlarından not almasını zorunlu hale getirmiştir. B.D.D.K, yukarıda yer alan beş şirketten sadece JCR'a yetki vermiş durumdadır. Bu zorunluluk son ertelemeyle 31.12.2021 tarihinde yürürlüğe girecektir. Bir yıla yakın süre önce başvuran değerlendirme şirketlerine bu izin bir türlü verilememektedir. B.D.D.K'nın "Yetkili Derecelendirme Kuruluşları" sayfasında tek bir kuruluş (JCR) yer almaktadır. Ticari ve Sınai şirketlerinin seçim tercihlerini ortadan kaldıran ve tek şirkete yönelten düzenleme, eşitlik, rekabet ve rasyonel fiyatlandırma ilkelerine aykırılık teşkil ediyor. Bu tekelci anlayışın sakıncalarını şöyle özetlemek mümkün.

a- Dünyadaki uygulamalara benzememektedir. Çin'de bile kamu güdümündeki kuruluş (Dagong) dışında altı bağımsız derecelendirme şirketi mevcuttur.

b- Uluslararası kuruluşlar OECD, Dünya Bankası, BIS ve IFC gibi kuruluşlarda objektifliği tartışma alanı yaratacaktır.

c- JCR'ın ortakları ile ilişkili şirketleri derecelendirme ihtimali çıkar çatışması yaratarak "bağımsızlık" ilkesi açısından sorgulanacaktır.

d- Halen yaklaşık 1000'den fazla firma 500 milyon liranın üstünde kredi kullanmaktadır. Tek bir kuruluşun bu ihtiyacı karşılaması mümkün müdür? Tutarın bir süre sonra aşağı çekilmesi halinde durum daha da zorlaşacaktır.

e- Rekabet olgusunun ortadan kalkmasıyla firmaların tekelci fiyatlamayla karşılaşması bir başka olumsuzluk olarak ortaya çıkacak.

Düzenleyici ve denetleyici kurumlar bu fonksiyonlarını icra ederlerken kamu ve özel ayırımı gütmeyen serbest piyasa ilkeleri çerçevesinde hareket etmeleri gerekir. Aksi halde uluslararası ortamda kredibilite ve itibar kaybı söz konusu olacaktır.